1-AMALIY MASHG'ULOT. To'plamlar va ular ustida amallar. Eyler-Venn diagrammalari. To'plamning kuvvatini topishga doir masalalar yechish.

Reja:

- 1. To'plamlarga oid asosiy tushunchalar.
- 2. Mustaqil bajarish uchun masala va topshiriqlar
- 2.1. Eyler-Venn diagrammalariga doir topshiriqlar
- 2.2. Murakkab toʻplamlarni soddalashtirishga doir topshiriqlar
- 2.3. Toʻplam tartibini(quvvatini) topishga doir topshiriqlar

1. To'plamlarga oid asosiy tushunchalar Eyler-Venn diagrammalari.

Ma'ruza darslarida kiritilgan birlashma, kesishma, ayirma, simmetrik ayirma, to'ldiruvchi amallari yordamida ayrim to'plamlarni boshqalari orqali ifodalash mumkin, buning uchun amallarni bajarish ketma-ketligi kelishib olingan:

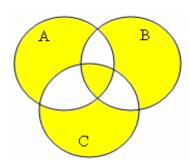
- 1) to 'ldiruvchi amali;
- 2) kesishma;
- 3) yigʻindi va ayirma amallari bajariladi.

Bu tartibni ozgartirish uchun qavslardan foydalaniladi.

Shunday qilib, toʻplamni boshqa toʻplamlar orqali amallar va qavslardan foydalangan holda ifodalash **toʻplamning analitik ifodasi** deyiladi.

Biz 1.1.4-paragrafda to'plamning analitik ifodasi berilgan bo'lsa, uni geometrik tasvirlagan edik, endi esa teskari masala, ya'ni berilgan diagrammaga ko'ra to'plamning analitik ifodasini aniqlaymiz:

1.1-Misol. Eyler-Venn diagrammasidagi shtrixlangan sohaning analitik ifodasini *A*, *B*, *C* toʻplamlar orqali ifodalang. Bunda *A*, *B*, *C* toʻplamlar bitta universumga tegishli.

1-usul: $(A \cap B \cap C) \cup$

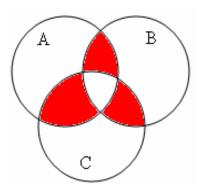
 $(A \setminus (B \cup C)) \cup (B \setminus (A \cup C)) \cup$

 $(C\backslash A\backslash B)$

2-usul: $A \triangle B \triangle C = [(A \setminus B) \cup (B \setminus A)] \triangle C = [((A \setminus B) \cup (B \setminus A)) \setminus C] \cup [C \setminus ((A \setminus B) \cup (B \setminus A))]$

1.2-Misol. Strixlangan sohani A, B, C top`lamlar orqali tasvirlang. Bunda A, B, C to`plamlar bitta universumga tegishli.

Bu masalani yechishning ham bir nechta usullari mavjud.

1-usul: $(A \cap B \setminus C) \cup (A \cap C \setminus B) \cup (B \cap C \setminus A)$

2-usul: $\overline{A\Delta B\Delta C}$

To'plamlar ustida amallarning asosiy xossalari.

U universal toʻplamning A, B, C qism toʻplamlari uchun quyidagi xossalar oʻrinli (ba'zi xossalarning isbotini keltiramiz, qolganlari shunga oʻxshash isbotlanadi. Isbotni Eyler-Venn diagrammasida bajarish ham mumkin):

Kommutativlik (o`rin almashtirish) xossasi: 1^0) $A \cup B = B \cup A$

$$2^0$$
) $A \cap B = B \cap A$

 1^0 –xossaning isboti: $x \in A \cup B$ bo`lsa, u holda $x \in A$ va $x \in B$ bo`ladi. Shuningdek, $x \in B \cup x \in A$ bo`lsa, $x \in B \cup A$ kelib chiqadi. Bundan $x \in A \cup B \Leftrightarrow x \in B \cup A$ hosil bo`ladi. Bularni umumlashtirilsa, $A \cup B = B \cup A$ kommutativlik xossasi isbotlanadi.

Assotsiyativlik (guruhlash) xossasi: 3^0) $(A \cup B) \cup C = A \cup (B \cup C)$

$$4^0$$
) $(A \cap B) \cap C = A \cap (B \cap C)$

Distributivlik (taqsimot qonunlari) xossasi:

5⁰) $(A \cup B) \cap C = (A \cap C) \cup (B \cap C)$

 $6^0) \qquad (A \cap B) \cup C = (A \cup C) \cap (B \cup C)$

Yutilish qonunlari: 7^0) $A \cap (A \cup B) = A$

$$8^0$$
) $A \cup (A \cap B) = A$

De Morgan qonunlari (Ogastes de-Morgan (1806-1871yy) Shotlandiyalik matematik va mantiqchi, mantiqiy munosabatlar asoschisi):

9°)
$$\overline{A \cap B} = \overline{A} \cup \overline{B}$$

$$10^0) \qquad \overline{A \cup B} = \overline{A} \cap \overline{B}$$

 9^0 – xossaning isboti:

$$\overline{A \cap B} = \left\{ x : x \notin (A \cap B) \right\} = \left\{ x : \overline{x \in (A \cap B)} \right\} = \left\{ x : \overline{(x \in A) \cap (x \in B)} \right\},$$

$$\overline{A \cup B} = \left\{ x : (x \notin A) \cup (x \notin B) \right\} = \left\{ x : \overline{x \in A} \cup \overline{x \in B} \right\} = \left\{ x : \overline{((x \in A) \cup (x \in B))} \right\}.$$

0 va 1 (bo`sh va universal to`plam) qonunlari:

110)
$$A \cap A = A$$
 120) $A \cup U = U$
130) $A \cup \overline{A} = U$ 140) $A \cap \emptyset = \emptyset$
150) $A \cap \overline{A} = \emptyset$ 160) $\overline{U} = \emptyset$
170) $A \cup \emptyset = A$ 180) $\overline{\emptyset} = U$
190) $A \cap U = A$ 200) $A \setminus A = \emptyset$

Ayirishdan qutilish qonuni: 21° $A \setminus B = A \cap \overline{B}$

Ikkilangan rad etish qonuni: 22^0) = A

To'plamlar ustida amallarning xossalariga e'tibor berib qaraydigan bo'lsak, ular juft — juft yozilgan va har ikkinchisi birinchi xossada amalni o'zgartirish bilan hosil qilingan deyish mumkin, masalan, \cup amali \cap ga, \varnothing to'plam U ga almashtirib hosil qilingan. Xossalarning bunday mosligi **ikkiyoqlamalik qonunlari** deyiladi.

Murakkab ifodalarni soddalashtirish.

Toʻplamlar ustida amallarning asosiy xossalariga asoslanib, toʻplamlarning murakkab ifodalarini isbotlash yoki soddalashtirish mumkin.

1.3-Misol.
$$A\Delta B = (A \cup B) \cap \overline{A \cap B}$$
 (1) ifodani isbotlang.

Yechilishi: $A\Delta B = (A \setminus B) \cup (B \setminus A)$

yoki Eyler-Venn diagrammasidan

$$A\Delta B = (A \cap \overline{B}) \cup (B \cap \overline{A})$$

tenglikni hosil qilish mumkin.

 $(A \cup B) \cap \overline{A \cap B} = (9^{0} - xossadan foydalanamiz) = (A \cup B) \cap (\overline{A} \cup \overline{B}) = (2^{0} - xossa)$ $= (\overline{A} \cup \overline{B}) \cap (A \cup B) = (5^{0} - xossa) = (\overline{A} \cap (A \cup B)) \cup (\overline{B} \cap (A \cup B)) = (5^{0} - xossa)$ $= ((\overline{A} \cap A) \cup (\overline{A} \cap B)) \cup ((\overline{B} \cap A) \cup (\overline{B} \cap B)) = (15^{0} - xossa) = (\emptyset \cup (B \cap \overline{A})) \cup ((A \cap \overline{B}) \cup \emptyset) =$ $= (A \cap \overline{B}) \cup (B \cap \overline{A}).$

Bundan talab qilingan tenglikni hosil qilamiz. $A\Delta B = (A \cup B) \cap \overline{A \cap B}$.

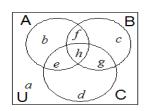
1.4-Misol. $\overline{A \cup (A \setminus \overline{B}) \cup (\overline{A} \setminus \overline{B})}$ ifodani soddalashtiring.

Yechilishi:
$$\overline{A \cup (A \setminus \overline{B}) \cup (\overline{A} \setminus \overline{B})} = (21^{0} - \text{xossa}) = \overline{A \cup (A \cap \overline{B}) \cup (\overline{A} \cap \overline{B})} = (22^{0} - \text{xossa}) = \overline{A \cup (A \cap B) \cup (\overline{A} \cap B)} = (10^{0} - \text{xossa}) = \overline{A} \cap \overline{A \cap B} \cap \overline{\overline{A} \cap B} = (9^{0} - \text{xossa}) = [\overline{A} \cap (\overline{A} \cup \overline{B})] \cap (\overline{A} \cup \overline{B}) = (22^{0} - \text{xossa}) = [(\overline{A} \cap A) \cup (\overline{A} \cap \overline{B})] \cap (A \cup \overline{B}) = (15^{0} - \text{xossa}).$$

$$= (\overline{A} \cap \overline{B} \cap A) \cup (\overline{A} \cap \overline{B} \cap \overline{B}) = (\overline{A} \cup \overline{B}) \cap \overline{B}.$$

2. Mustaqil bajarish uchun masala va topshiriqlar

2.1. Eyler-Venn diagrammalariga doir topshiriqlar

Quyidagi misollarnig shartlarida Universal to'plam U={ a, b, c, d, e, f, g,h } da X va Y to'plamlar berilgan bo'lib, $\overline{X \cup Y}$, \overline{Y} ,

 $\overline{X}\Delta Y$, $X\cap\overline{Y}$, $\overline{X}\setminus\overline{Y}$ to 'plamlarni A, B, C lar orqali ifodalang va Eyler-Venn diagrammalrida tasvirlang.

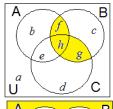
2.1.0	$X=\{a,b,c,d\},$	2.1.10	$X=\{c,d,e,f\},$	2.1.20	$X=\{e,f,g,h\},$
	$Y=\{b,c,d,e\}$		$Y=\{e,f,g,h\}$		$Y=\{h,a,b,c\}$
2.1.1.	$X=\{b,c,d,e\},$	2.1.11.	$X=\{d,e,f,g\},$	2.1.21.	$X=\{f,g,h,a\},$
	$Y = \{c,d,e,f\}$		$Y=\{f,g,h,a\}$		$Y=\{a,b,c,d\}$
2.1.2.	$X=\{c,d,e,f\},$	2.1.12.	$X=\{e,f,g,h\},$	2.1.22.	$X=\{g,h,a,b\},$
	$Y=\{d,e,f,g\}$		$Y = \{g, h, a, b\}$		$Y=\{b,c,d,e\}$
2.1.3.	$X=\{d,e,f,g\},$	2.1.13.	$X=\{f,g,h,a\},$	2.1.23.	$X=\{h,a,b,c\},$
	$Y=\{e,f,g,h\}$		$Y=\{h,a,b,c\}$		$Y=\{c,d,e,f\}$
2.1.4.	$X=\{e,f,g,h\},$	2.1.14.	$X=\{g,h,a,b\},$	2.1.24.	$X=\{a,b,e,f\},$
	$Y=\{a,f,g,h\}$		$Y=\{a,b,c,d\}$		$Y = \{c,d,e,f\}$

2.1.5.	$X=\{a,f,g,h\},$	2.1.15.	$X=\{h,a,b,c\},$	2.1.25.	$X=\{b,c,f,g\},$
	$Y=\{a,b,g,h\}$		$Y=\{b,c,d,e\}$		$Y=\{d,e,f,g\}$
2.1.6.	$X=\{a,b,g,h\},$	2.1.16.	$X=\{a,b,c,d\},$	2.1.26.	$X=\{c,d,g,h\},$
	$Y=\{a,b,c,h\}$		$Y=\{d,e,f,g\}$		$Y=\{e,g,h,a\}$
2.1.7.	$X=\{a,b,c,h\},$	2.1.17.	$X=\{b,c,d,e\},$	2.1.27.	$X=\{d,e,h,a\},$
	$Y=\{a,b,c,d\}$		$Y = \{e,f,g,h\}$		$Y=\{g,h,a,b\}$
2.1.8.	$X=\{a,b,c,d\},$	2.1.18.	$X=\{c,d,e,f\},$	2.1.28.	$X=\{e,f,a,b\},$
	$Y=\{c,d,e,f\}$		$Y=\{f,g,h,a\}$		$Y=\{h,a,b,c\}$
2.1.9.	$X=\{b,c,d,e\},$	2.1.19.	$X=\{d,e,f,g\},$	2.1.29.	$X=\{f,g,b,c\},$
	$Y=\{d,e,f,g\}$		$Y=\{g,h,a,b\}$		$Y = \{a, b, c, d\}$

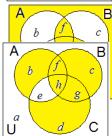
2.1. Eyler-Venn diagrammalri doir topshiriq(na'muna).

U={ a, b, c, d, e, f, g, h } da X={a,b,c,d} va Y={b,c,d,e} to plamlar berilgan bo lib, $\overline{X \cup Y}$, \overline{Y} , $\overline{X} \triangle Y$, $X \cap \overline{Y}$, $\overline{X} \setminus \overline{Y}$ to plamlarni A, B, C lar orqali ifodalang va Eyler-Venn diagrammal tida tasvirlang.

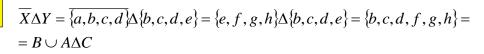
2.1. Topshiriqning bajarilishi bo'yicha na'muna

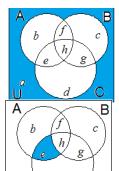

$$\overline{X \cup Y} = \overline{\{a,b,c,d\} \cup \{b,c,d,e\}} = \overline{\{a,b,c,d,e\}} = \{f,g,h\} = A \cap B \cup \overline{A} \cap B \cap C$$

$$\overline{Y} = \overline{\{b, c, d, e\}} = \{a, f, g, h\} = \overline{A \cup B \cup C} \cup A \cap B \cup \overline{A} \cap B \cap C$$

$$X \cap \overline{Y} = \{a, b, c, d\} \cap \overline{\{b, c, d, e\}} = \{a, b, c, d\} \cap \{a, f, g, h\} = \{a\} = \overline{A \cup B \cup C}$$

$\overline{X} \setminus \overline{Y} = \overline{\{a,b,c,d\}} \setminus \overline{\{b,c,d,e\}} = \{e,f,g,h\} \setminus \{a,f,g,h\} = \{e\} = A \cap \overline{B} \cap C$

2.2. Murakkab toʻplamlarni soddalashtirishga doir topshiriqlar.

$ \begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$ \begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$ \begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$ \begin{array}{c c} & \cap B \cap C \cup A \cap \overline{B} \\ & \cap C \end{array} $
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\begin{array}{ c c c c c c c c c c c c c c c c c c c$
$ 2 $ $\cap B \cap C \cup A \cap B$
$\cap ar{\mathcal{C}}$
2.2.1 $A \cap B \cup (\overline{B} \cap (A \cap \overline{C} \cup \overline{A})) \cup (\overline{C} 2.2.27 \overline{A} \cap \overline{B} \cap \overline{C} \cup A \cap \overline{B} \cap C \cup A$
$\cap C$
$\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$ \begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$
$\cap C$

Yuqorida keltirilgan soddalashtirishlarni amalga oshirish uchun quyida keltirilgan toʻplamlar ustida amallar xossalaridan foydalaning:

U-univyersal to'plamning A, B, C to'plam ostilari uchun quyidagi xossalar o'rinli.

1.
$$A \cup B = B \cup A$$

Kommutativlik 11. $A \cap A = A$

0 va 1

2.
$$A \cap B = B \cap A$$

12.
$$A \cup \overline{A} = U$$

qonunlari

3.
$$(A \cup B) \cup C = A \cup (B \cup C)$$

Assotsiativlik

13.
$$A \cap \overline{A} = \emptyset$$

4.
$$(A \cap B) \cap C = A \cap (B \cap C)$$

14.
$$A \cup \emptyset = A$$

5. $(A \cup B) \cap C = (A \cap C) \cup (B \cap C)$ distributivlik 15. $A \cap U = A$ 6. $(A \cap B) \bigcup C = (A \cup C) \cap (B \cup C)$ 16. $A \cup U = U$ $A \cap (A \cup B) = A$ 7. Yutilish 17. $A \cap \emptyset = \emptyset$ qonunlari $A \cup (A \cap B) = A$ 8. 18. $\overline{U} = \emptyset$ 19. <u>Ø</u>=⊓ $\overline{A \cap B} = \overline{A} \cup \overline{B}$ 9. De Morgan qonunlari 10. $\overline{A \cup B} = \overline{A} \cap \overline{B}$ 20. $A \setminus B = A \cap \overline{B}$ Ikkilangan rad etish qonuni 21. $\overline{A} = A$

2.2. Murakkab toʻplamlarni soddalashtirishga doir topshiriq

2.2. $(A \cup B \cap \overline{A}) \cap (\overline{A} \cup A \cap B)$ soddalashtiring?.

2.2. Topshiriqning bajarilishi bo'yicha na'muna

 $(A \cup B \cap \overline{A}) \cap (\overline{A} \cup A \cap B) = 6 - xossaga _ko'ra = (A \cup B) \cap (A \cup \overline{A}) \cap (\overline{A} \cup A) \cap (\overline{A} \cup B) =$ =12-xossaga ko'ra 2,3-qavslar U gat eng, 15-xossaga ko'ra esa 1- va 4-qavslarning o'zlari qoladi.= $(A \cup B) \cap (\overline{A} \cup B) = 6$ -xossaga ko'ra= $A \cap \overline{A} \cup B = 13$ va 14-xossalarga ko'ra=B

Shunday qilib soddalashtirish natijasi quyidagicha: $(A \cup B \cap \overline{A}) \cap (\overline{A} \cup A \cap B) = B$

2.3. Toʻplam tartibini topishga doir topshiriqlar

- **2.3.1.** Shahardagi 110 ta qandalotchilik sexlaridan 40 tasi A mahsulotni, 30 tasi B mahsulotni, 48 tasi C mahsulotni, 10 tasi A va B, 13 tasi B va C, 12 tasi A va C, 14 tasi faqat 2 xil mahsulot ishlab chiqarsa, ushbu mahsulotlarni ishlab chiqarmayatgan sexlar nechta?
- **2.3.2.** 30 ta turistdan 19 tasi ingliz, 18 tasi nemis tilini biladi. Ulardan nechtasi faqat ingliz tilini biladi?
- **2.3.3.** 42 turistdan 25 tasi ingliz, 28 tasi nemis tilini biladi. Ulardan nechtasi faqat nemis tilini, nechtasi faqat ingliz tilini, nechtasi ikkala tilni ham biladi?
- **2.3.4.** Guruxda 40 talaba bolib, ulardan 25 tasi yigitlar, qolgani qizlar. Imtixonda ulardan 18 tasi "4", 22 tasi "5" baho olgan. Agar qizlardan 9 tasi "5" olgan bolsa, "4" olgan yigitlar nechta?
- **2.3.5.** Guruxdagi talabalardan 17 tasi volleybol, 16 tasi futbol, 18 tasi tennis boyicha togaraklarga qatnashadi. Ulardan 5 tasi futbol va voleybol 7 tasi voleybol, tennis, 6 tasi futbol va tennis, 2 tasi esa 3 ta togarakka ham qatnaydi. Guruhda nechta talaba bor?
- **2.3.6.** Tumanda 32 ta fermer bolib, ular paxta, bugdoy va kartoshka yetishtirishadi. Ulardan 26 tasi paxta, bugdoy yetishtirishi ma'lum bolsa, faqat kartoshka yetishtiradigan fermer nechta?

- **2.3.7.** Guruxdagi 28 talabadan 11 kishi futbol, 15 kishi kurash, 15 kishi basketbol toʻgaraklariga qatnashadi. 5 kishi ham futbol ham kurash, 4 kishi ham futbol ham basketbol, 7 kishi ham kurash ham basketbol, 7 kishi esa faqat 2 tadan sport turiga qatnashadi. Necha kishi umuman bu toʻgaraklarga qatnashmaydi? Necha kishi faqat bitta toʻgarakka, necha kishi uchchala toʻgarakka ham qatnashadi?
- **2.3.8.** Potokda 100 talabadan 61 tasi ingliz tilini, 48 tasi fransuz tilini, 56 kishi kishi nemis tilini oʻrganishadi. 24 kishi ingliz va fransuz, 36 kishi ingliz va nemis, 30 kishi fransuz va nemis tilini oʻrganishadi. Faqat 2 tadan til oʻrganadiganlar 24 kishi boʻlsa, umuman til oʻrganmayatganlar nechta? Faqat bittadan til oʻrganayatganlar nechta? Uchchala tilni ham necha kishi oʻrganayapti?
- **2.3.9.** Oktyabr oyida 10 kun sovuq, 20 kun yomgʻrli, 16 kun shamolli kun boʻldi. Agar 2 kun faqat sovuq, 7 kun faqat yomgʻir, 5 kun faqat shamol, 4 kun sovuq, yomgʻir, shamolli kun boʻlgan boʻlsa, necha kun quyosh charaqlab turgan?
- **2.3.10.** Sessiyada 100 ta talaba matematika, fizika, tarixdan imtixon topshirdi. Matematikani 54 kishi, fizikani 59 kishi, tarixni 50 kishi topshirdi. Matematika va fizikani 29 kishi, matematika va tarixni 22 kishi, fizika va tarixni 28 kishi, uchchala fanni ham 12 kishi topshirgan boʻlsa, necha kishi birorta ham fanni toshira olmagan? Nechta kishi faqat bitta fanni, nechta kishi faqat ikkita fanni topshirgan?
- **2.3.11.** 1 dan 100 gacha sonlar ichida 3 ga boʻlinadiganlari 33 ta, 4 ga boʻlinadiganlari 25 ta, 12 ga boʻlinadiganlari 8 ta boʻlsa, faqat 3 ga, faqat 4 ga, 3 ga ham 4 ga ham boʻlinmaydiganlar sonlar nechta?
- **2.3.12.** Potokdagi 85 talaba universitetga yetib kelish uchun metro, avtobus, tramvay kabi jamoat transportlaridan foydalanishadi va piyoda kelishadi. Agar 31 kishi metrodan, 33 kishi avtobus, 23 kishi tramvaydan, 10 kishi metro va avtobusdan, 13 kishi metro va tramvaydan, 12 kishi avtobus va tramvaydan, 21 kishi kamida 2 ta transportdan foydalansa, nechta kishi yotoqxonadan piyoda keladi? Nechta kishi faqat bitta, faqat ikkita, uchchala transportdan ham foydalanishadi?
- **2.3.13.** Guruhdagi 17 ta talaba sportga, 22 tasi matematikaga qiziqadi. Komil, Baxodir, Nodir, Dilnoza va Shaxnoza sportga ham matematikaga ham qiziqishadi. Bitta talaba sportga ham matematikaga ham qiziqmaydi. Guruxda nechta talaba bor?
- **2.3.14.** Guruxdagi 25 talabadan 8 tasi quvnoqlar va zukkolar oʻyinida raqs nomerlarida, 11 tasi turli xil sahna koʻrinishlarida, 4 tasi ham raqs ham sahna koʻrinishlarida qatnashishdi. Necha kishi quvnoqlar va zukkolar oʻyinida ishtirok etishmadi?
- **2.3.15.** 1 dan 100 gacha sonlar ichida 2 ga boʻlinadiganlari 50 ta, 3 ga boʻlinadiganlari 33 ta, 17 toqlari 3 ga boʻlinadi. Nechta son 6 ga boʻlinadi? Nechta son 3 ga boʻlinmaydi? Nechta son 2 ga ham 3 ga ham boʻlinmaydi?
- **2.3.16.** Guruxdagi 29 talabadan 18 tasi matematika, fizika, informatika boʻyicha oʻtqazilgan olimpiadalardan birortasiga ham qatnashishni xoxlashmadi. Matematika

- boʻyicha olimpiadada 8 ta talaba, fizika boʻyicha olimpiadada 4 ta talaba, ximiya boʻyicha olimpiadada 4 ta, faqat matematikani oʻziga 3, faqat fizikaga 1, faqat ximiyaga 2 kishi qatnashdi. Uchchala olimpiadaga ham biror kishi qatnashmadi. Matematika va fizika, fizika va informatika boʻyicha oʻtqazilgan olimpiadalar bir vaqtda oʻtishi mumkinmi?
- **2.3.17.** 1 dan 100 gacha sonlar ichida 3 ga boʻlinadiganlari 33 ta, 5 ga boʻlinadiganlari 20 ta, 15 ga boʻlinadiganlari 6 ta boʻlsa, faqat 3 ga, faqat 5 ga boʻlinadigan, 3 ga ham 5 ga ham boʻlinmaydiganlar sonlar nechta?
- **2.3.18**. Uch xonali sonlar ichida 3 ga boʻlinadiganlari 300 ta, 4 ga boʻlinadiganlari 225 ta boʻlsa, u holda 12 ga boʻlinadigan sonlar nechta? 3 ga ham 4 ga ham boʻlinmaydigan sonlar nechta?
- **2.3.19.** Ma'lum vaqt kuzatish natijasida bozordan 16 kishi behi, 24 kishi olma, 15 kishi nok, 11 kishi behi va olma, 8 kishi behi va nok, 12 kishi olma va nok, 6 kishi behi, olma va nok, 5 kishi gilos olib chiqqan bo'lsa, bozordan necha kishi chiqqan? **2.3.20.** Qizil, sariq va ko'k bo'yoqlarning barchasi 28 kg. Ushbu bo'yoqlarning bir qismi quyidagi bo'yoqlarni olish uchun ishlatilgan: binafsha (qizil va ko'k) 2 kg, yashil (ko'k va sariq) 4 kg, zarg'aldoq (qizil va sariq) 3 kg, jigar (qizil, sariq, ko'k) 1 kg. Qizil, binafsha, zarg'aldoq va jigar bo'yoqlarning umumiy og'irligi ko'k, binafsha, yashil va jigar bo'yoqlarning umumiy og'irligiga, hamda sariq, zarg'aldoq, yashil va jigar bo'yoqlarning umumiy og'irligiga teng. Faqat qizil, faqat ko'k, faqat sariq bo'yoqlardan necha kg. dan qoldi?
- **2.3.21.** Potokda talabalar yoki grant yoki shartnoma asosida oʻqishadi. Potokda 32 ta oʻgʻil bola, barcha shartnoma boʻyicha oʻqiyatganlar 48 ta. Grant asosida oʻqiyatgan qizlar shartnoma asosida oʻqiyatgan oʻgʻil bolalar soniga teng boʻlsa, potokda nechta talaba bor?
- **2.3.22.** Qoplarga solingan qum, shagʻal, tsementni tashish uchun 120 ta mashina ajratilgan. Qum uchun 55 ta, shagʻal uchun 50 ta, tsement uchun 45 ta, qum va shagʻal uchun 15 ta, qum va tsement uchun 20 ta, shagʻal va tsement uchun 10 ta, ixtiyoriy ikki xil material tashish uchun 35 ta mashina ajratilgan boʻlsa, nechta mashina ushbu yuklarni tashishda qatnashmagan?
- **2.3.23.** Kutubxonaning oʻqish zalida A, B, C jurnallarni buyurtma berishadi. A va B ni 65%, A va C ni 70%, B va C ni 80%, A va C jurnallarni 10% oʻquvchi, A va B ni hech kim buyurtma bermasa, kamida ikkita jurnalni 15% oʻquvchi buyurtma bersa, necha foiz oʻquvchilar faqat bitta, faqat ikkita jurnalni buyurtma berishgan?
- **2.3.24.** Uchta stanokda bir xil miqdordagi detallar qayta ishlanadi. Ulardan 30 ta detal 1 ta stanokda, 30 tasi faqat ikkita stanokda, 10 tasi qayta ishlanmagan boʻlib, jami 80 ta detal ekanligi aniq boʻlsa, uchchala stanokda ham nechta detal qayta ishlangan?

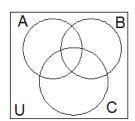
- **2.3.25.** Sayohatda birinchi va iikinchi kurs talabalari boʻlishdi. Ularning barchasi yoki a'lochi yoki yaxshi baholarda oʻqiydigan talabalar boʻlib, ularning 16 tasi oʻgʻil bolalar, 24 tasi a'lochi, yaxhi bahoda oʻqiydigan qizlar a'lochi oʻgʻil bolalar soniga teng boʻlsa, sayohatda nechta talaba boʻlgan?
- **2.3.26.** 120 ta detaldan 82 tasi 1-stanokda, 23 tasi 2-stanokda, 42 tasi 3-stanokda, 18 tasi 1- va 2-stanoklarda, 17 tasi 1- va 3-stanokda, 15 tasi 2- va 3-stanoklarda, 10 tasi uchchala stanokda qayta ishlov berildi. Nechta detal birorta ham stanokda qayta ishlanmagan?
- **2.3.27.** Boshqarma 150 ta korxonadan iborat boʻlib, ularning 80 tasi A mahsulotni, 60 tasi B mahsulotni, 50 tasi C mahsulotni, 20 tasi A va B mahsulotni, 30 tasi B va C mahsulotni, 10 tasi A va C mahsulotni, 50 tasi kamida ikkita mahsulotni ishlab chiqaradi. Nechta korxona A, B, C mahsulotlarni ishlab chiqarmaydi?
- **2.3.28.** Qishki sessiyada 40 talabadan 18 tasi "3" baholar, 20 tasi "4" baholar, 23 tasi "5" baholar olgan. Ulardan 3 tasida 3, 4, 5 baholar, 6 tasida faqat 4, 5 baholar, 9 tasida esa faqat 5 baholar bolgan bolsa, sessiyada faqat 3 baho olgan, faqat 4 baho olgan talabalar nechta?

2.3. Toʻplam tartibini topishga doir topshiriq(na'muna).

100 ta talaba sessiya topshirishdi. Tarixni 48 kishi, falsafani 42 kishi, matematikani 37 kishi topshirdi. Tarix va falsafani 76 kishi, tarix va matematikani ham 76 kishi, falsafa va matematikani 66 kishi topshirdi. Hamma imtihonlarni 5 kishi topshirdi. Necha kishi bittadan, ikkitadan imtixon topshirgan, necha kishi birorta ham imtixon topshira olmagan?

2.3. Topshiriqning bajarilishi bo'yicha na'muna:

Quyidagicha belgilashlar kiritamiz: A={Tarixni topshirganlar},

B={falsafani topshirganlar}, C={matyematikani topshirganlar}

$$n(A) = 48$$
, $n(B) = 42$, $n(C) = 37$, $n(A \cup B) = 76$,

$$n(A \cup C) = 76$$
, $n(B \cup C) = 66$, $n(A \cap B \cap C) = 5$

$$n(A \cap B) = n(A) + n(B) - n(A \cup B) = 48 + 42 - 76 = 14$$
 kishi

$$n(A \cap C) = n(A) + n(C) - n(A \cup C) = 48 + 37 - 76 = 11$$
 kishi

$$n(B \cap C) = n(B) + n(C) - n(B \cup C) = 42 + 37 - 66 = 13$$
 kishi

Faqat ikkitadan fanni topshirganlar

 $n(A \cap B \cap \overline{C}) = n(A \cap B \setminus A \cap B \cap C) = n(A \cap B) - n(A \cap B \cap C) = 14 - 5 = 9 \text{ kishi}$ faqat tarix va falsafani,

 $n(A \cap \overline{B} \cap C) = n(A \cap C \setminus A \cap B \cap C) = n(A \cap C) - n(A \cap B \cap C) = 11 - 5 = 6 \text{ kishi}$ faqat tarix va matematikani,

 $n(\overline{A} \cap B \cap C) = n(B \cap C \setminus A \cap B \cap C) = n(B \cap C) - n(A \cap B \cap C) = 13 - 5 = 8$ kishi faqat falsafa va matematikani topshirishgan.

Faqat bitta fanni topshirganlar:

 $n(A \cap \overline{B} \cap \overline{C}) = n(A \setminus A \cap B \setminus A \cap \overline{B} \cap C) = n(A) - n(A \cap B) - n(A \cap \overline{B} \cap C) = 48 - 14 - 6 = 28 \text{ kishi}$ faqat tarixni topshirishgan,

 $n(\overline{A} \cap B \cap \overline{C}) = n(B \setminus A \cap B \setminus \overline{A} \cap B \cap C) = n(B) - n(A \cap B) - n(\overline{A} \cap B \cap C) = 42 - 14 - 8 = 20$ kishi faqat falsafani topshirishgan,

 $n(\overline{A} \cap \overline{B} \cap C) = n(C \setminus A \cap C \setminus \overline{A} \cap B \cap C) = n(C) - n(A \cap C) - n(\overline{A} \cap B \cap C) = 37 - 11 - 8 = 18$ kishi faqat matematikani topshirishgan.

Umuman topshirmaganlar:

$$n(\overline{A \cup B \cup C}) = n(U \setminus (A \cup B \cup C)) = n(U) - n(A \cup B \cup C) =$$

$$= n(U) - (n(A) + n(B) + n(C) - n(A \cap B) - n(A \cap C) - n(B \cap C) + n(A \cap B \cap C)) =$$

=100-(48+42+37-14-11-13+5)=100-94=6 kishi umuman imtixon topshira olmagan.